

Proměny Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové

Zdeněk A. Tichý

Národní knihovna ČR

zdenek.tichy@nkp.cz

Výstavbou nové budovy Studijní a vědecké knihovny a připravovaným projektem rekonstrukce objektu pro Městskou knihovnu se Hradec Králové záhy přiřadí k těm městům, která se mohou pochlubit nejmodernějšími knihovnickými institucemi. V případě centra Královéhradeckého kraje jde navíc o přirozenou návaznost na místní bohatou kulturní tradici – první pokus o založení Čtenářské společnosti, která by za úplatek půjčovala knihy, je zde datován již rokem 1782. A v 19. století se Hradec Králové stal jedním z center národního obrození a vznikaly zde nejrůznější vlastenecké a vzdělávací spolky (například odbor Slovanské lípy, studentské spolky, Živnostensko-čtenářská jednota, Beseda, akademický spolek Dobroslav, vzdělávací spolek Neruda, Mansardní knihovna a Palackého čítárna), z nichž měl téměř každý i vlastní knihovnu nebo čítárnu. V jejich prostorách se zároveň pořádaly osvětové akce, vzdělávací přednášky, komorní koncerty a recitační večery.

Studijní a vědecká knihovna má ve svých fondech i vzácné historické knihy, jako jsou například Bible benátská z roku 1506 nebo dílo Bohuslava Balbína z roku 1673: Epitome historica rerum Bohemicarum; quam ob venerationem Christianae antiquitatis, et primae in Bohemia collegialis ecclesiae honorem, Boleslaviensem historiam placuit appellare.

Foto: SVK

Století královéhradeckých knihoven

Městská veřejná knihovna byla v Hradci Králové založena v roce 1894 a pro veřejnost se otevřela 4. října 1896. V roce 1899 vznikla Veřejná čítárna Palackého, jež se stala centrem osvětové činnosti na Královéhradecku a do prvních let 20. století pak spadají první pokusy o zřízení vědecké studijní knihovny. V roce 1941 založil knihovník a ředitel městského muzea František Hejl Městskou studijní knihovnu – její

základ de facto vytvořily muzejní knihovní fondy zpřístupněné veřejnosti. Poválečný konfiskát německé knihovny ústavu Friedrich-Wilhelm Institut für militärärztliche Bildung pak v Hradci Králové umožnil v roce 1946 otevřít, na základě rozhodnutí ministerstva školství a osvěty, velkou Lékařskou knihovnu. Nešlo přitom o součást lékařské fakulty, ale o samostatnou veřejnou a státní knihovnu, která byla pobočkou Národní a univerzitní knihovny v Praze. Při jejím založení bylo navíc rozhodnuto, že v budoucnu vytvoří základ Státní studijní knihovny pro severovýchodní Čechy. Ta byla založena v roce 1949 a z rozhodnutí Místního národního výboru nesla název Státní studijní knihovna Zdeňka Nejedlého. V době svého vzniku měla k dispozici 69 000 svazků, které převzala z fondů bývalé Městské studijní knihovny a Lékařské knihovny. O tři roky později byla lékařská literatura opětovně vyčleněna a předána nově zřízené Vojenské lékařské akademii v Hradci Králové. Knihovnickým reorganizacím v rámci Hradce Králové ovšem nebyl zdaleka konec. Státní studijní knihovna byla v roce 1954 přejmenována na vědeckou a od 1. října 1958 se spojila s Krajskou lidovou (bývalou Městskou veřejnou) knihovnou – nová organizace nesla název Krajská knihovna. Zanedlouho se v Československu odehrála reorganizace státní správy a jejím důsledkem bylo v roce 1960 zřízení samostatné Okresní knihovny a Státní vědecké knihovny v Hradci Králové. Od roku 1991 byl zřizovatelem SVK stát a v roce 2001 přešla pod správu Královéhradeckého kraje jako Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.

Budova čp. 626 na Eliščině nábřeží, kde Studijní a vědecká knihovna sídlila od roku 1953; část svého provozu zde má dodnes.

Foto: SVK

Kam s ní?

Podobně pestré jako úsilí o založení Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové bylo odnepaměti i hledání vhodných a dostatečně velkých objektů pro její fondy. V roce 1953 se knihovna nastěhovala do přízemní budovy čp. 626 na Eliščině nábřeží, kde má dodnes umístěnu část svého provozu. V roce 1960 získala několik místností na zámku v Hrádku u Nechanic a v roce 1967 v objektu v Sendražicích. Koncem šedesátých let se pro knihovnické účely podařilo odkoupit a opravit bývalou synagogu na Pospíšilově třídě čp. 395, kde v roce 1971 zahájila činnost půjčovna. Po dalších rekonstrukcích a dostavbách zde v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let vzniklo hlavní pracoviště SVK, kde sídlí ředitelství, ekonomický odbor, odbor doplňování a zpracování fondů a oddělení informačních technologií. Pro rozrůstající se fondy získala knihovna pozemky v Hradci Králové – Pouchově, kde v letech 1983–1999 vybuodovala tři velkokapacitní sklady. Kromě toho ještě v roce 1987 zakoupila budovu bývalého panského sídla ve Stračově.

Hlavní pracoviště královéhradecké Studijní a vědecké knihovny sídlí v bývalé synagoze.

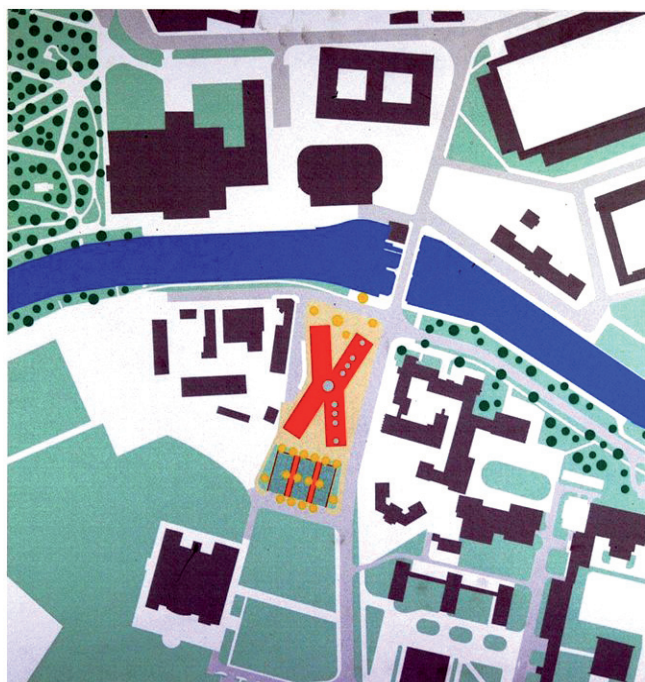
Foto: SVK

Zázemí pro své fondy vybuodovala Studijní a vědecká knihovna ve skladech v Hradci Králové – Pouchově.

Foto: SVK

Stávající prostory rozmístěné na několika místech ovšem již dávno neodpovídají nárokům moderní knihovny. Navíc byla bývalá synagoga vrácena v roce 1994 v restitucích, což mj. znamená, že od roku 2004 za ni SVK platí poměrně vysoký nájem. Vedení SVK proto jednalo o možnosti postavit novou knihovnu a pro tento záměr se podařilo od města získat pozemek na nábřeží Orlice, v ulici U Přívozu, v sousedství areálu, kde se rodí univerzitní kampus. „Rozhodnutí o tom, že se knihovna bude stavět, padlo v roce 2001,“ rekapituluje události ředitelka SVK Eva Svobodová. „Od něj uplynuly tři roky do chvíle, než byl položen základní kámen.“ Studijní a vědeckou knihovnu sice nyní zřizuje Královéhradecký kraj, ale protože se o výstavbě nové budovy rozhodlo ještě v době, kdy šlo o instituci státní, čerpá se potřebných 394,5 milionu korun přímo ze státního rozpočtu. Pravda, původní plány počítaly s tím, že nová knihovna bude stát již v roce 2004. Postupně se ale termín dokončení stavby posouval a nyní je určen na rok 2008.

01.01

SITUACE M 1:1000

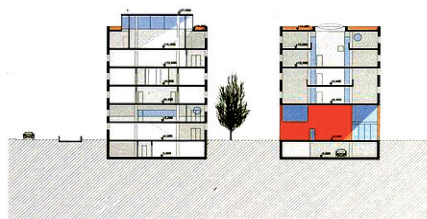
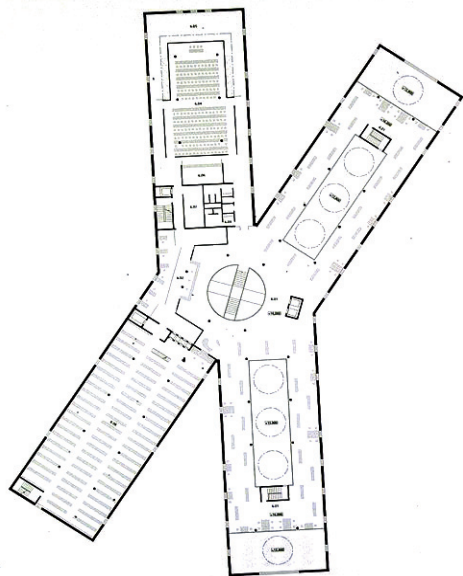
Nákres místa na břehu řeky Orlice, kde se staví nová budova Studijní a vědecké knihovny.

Foto: Projektíl Architekti

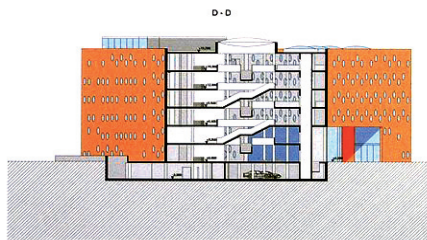
Co skrývá knihovna ve tvaru X

V architektonické soutěži v roce 2002 porota hodnotila celkem 62 projektů. První cenu si odnesl ambiciózní návrh budovy s půdorysem ve tvaru písmene X, jehož autory jsou Mgr. akad. arch. Roman Brychta, Ing. arch. Adam Halíř a Ing. arch. Petr Lešek ze sdružení Projektíl Architekti Praha. (Virtuální prohlídka jimi navržené budovy se nachází na adrese http://www.svkhk.cz/soubory/kic/kic_anim.mpg)

Objekt, který architekti pojmenovali Knihovnicko-informační centrum, bude v parteru, v místě vchodů do knihovny, průchozí a návštěvníkům se tak otevře volné propojení Hradecké ulice s nábřežím řeky Orlice či s univerzitním kampusem. Plášť budovy z pohledového betonu s oranžovo-červenou lazurou a s perforovanými kulatými okny svým charakterem podtrhne její dynamičnost a zvýrazní neobvyklý tvar. Velké prosklené plochy na koncích křídel u Hradecké ulice zakončují a prosvětlují hlavní prostory knihovny. Studovny v posledním patře jsou zase prosvětleny prostřednictvím kruhových světlíků.

C-C

D-D

01.07

PŮDORYS & NP M 1:200

PŘÍČNÉ ŘEZY C-C A D-D 1:200

53

Plány vítězného projektu Knihovnicko-informačního centra.

Foto: Projektil Architekti

Budova se skládá ze čtyř křídel (JZ, JV, SZ, SV) a centrální haly. Má pět nadzemních a jedno podzemní podlaží. Zatímco jihovýchodní a severovýchodní křídlo a převážná část centrální haly jsou určeny uživatelům, křídlo severozápadní slouží administrativě (kanceláře) a jihozápadní je vyčleněno pro sklady. Striktní členění je ovšem narušeno v prvním nadzemním podlaží, kde je v severozápadním křídle umístěna šatna pro uživatele, a v pátém podlaží, kam projekt situoval konferenční sál a učebny. V části skladiště je rovněž několik místností, které budou sloužit zaměstnancům jako manipulační prostory nebo šatny. Suterén je vyhrazen pro parkoviště a technické zázemí knihovny a ve své západní části je napojen na zásobovací rampu. Kromě čtyř křídel a centrální haly jsou v objektu k dispozici ještě prostory tzv. noh. V jedné z nich vznikne literární kavárna a další bude sloužit k výstavním účelům, k propagaci knihovny a případně ke komorním společenským a kulturním účelům.

Ředitelka Eva Svobodová ovšem klade velký důraz rovněž na stránky týkající se všedního provozu budoucího sídla knihovny. „U takové stavby nemůžete myslet jenom na to, jak vypadá a jaké hodnocení získá coby moderní architektura. Je potřeba se zabývat i tím, zda bude vše v objektu fungovat tak, aby se zbytečně neprodražoval jeho provoz. Jsou to zdánlivé drobnosti, ale řešíte například otázky, jak se budou umývat okna a jak bude fungovat zastínění.“ Společně s prodlužováním samotné stavby jsou knihovníci konfrontováni i s raketovým vývojem informačních technologií. Dnes lze kupříkladu jen obtížně předpovídat, zda bude v roce 2008 ještě účelné, aby knihovna provozovala veřejný internet v současně zamýšleném rozsahu.

Tak by měla podle architektů vypadat nová budova královéhradecké knihovny.
Foto: Projektil Architekti

Budoucí sídlo SVK je koncipováno jako otevřený dům s volným přístupem. „Do knihovny bude moci každý vstoupit a využívat základní služby (kromě absenčních výpůjček) bez registrace,“ zdůrazňuje Eva Svobodová. „Projdete si tak svobodně celou knihovnu, zjistíte, kde co je. Ochranu dokumentů zajistí elektronický zabezpečovací systém využívající radiofrekvenční technologie v kombinaci s kamerovým systémem a ostrahou. Samotná bezpečnostní brána bude instalována v přízemí, hned za vstupními dveřmi do budovy. Přejeme si, aby se nová knihovna stala místem setkávání,

jak se teď v našem oboru všude skloňuje. Máme proto ambice být nejenom institucí, která půjčuje knihy. Čtenáři tak budou moci využívat i konferenčního sálu, učeben nebo literární kavárny a počítáme i s rozvíjením spolupráce s různými vzdělávacími organizacemi. Pro výstavní sál ale musíme ještě vypracovat koncepci – na rozdíl od jiných knihoven nemáme s vlastní výstavní činností potřebné zkušenosti.“

Takových interiérů by se měli uživatelé Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové dočkat v roce 2008.

Foto: Projektíl Architekti

Dispozice nové knihovny umožní nabídnout velkou část fondu, zhruba 160 000 svazků, uživatelům ve volném výběru. Další knihy budou po ruce ve skladištích nebo jako součást prezenčního fondu ve studovnách. „Chystáme se zavést samoobslužné půjčování dokumentů pomocí SelfCheck. Část pracovních sil tak ušetříme a díky tomu bude možné posílit stav zaměstnanců ve volném výběru, kteří budou čtenářům radit a pomáhat. Mezi dalšími připravovanými novinkami jsou například uzavřené studijní boxy pro jednoho až čtyři uživatele s technickým vybavením pro studium multimediálních dokumentů a informační displeje, které budou návštěvníkům oznamovat, že již mají knihy za skladu připraveny k vyzvednutí u daného výpůjčního pultu.“

Porovnání vybraných parametrů současné a budoucí knihovny

Parametry	2005	2008
Počet registrovaných uživatelů	6 445	*10 000
Počet návštěvníků / den	500	*1 000
Počet knihovních jednotek	1 204 856	*1 250 000
Roční přírůstek	15 744	*20 000
Počet studijních míst	63	450
Počet PC	153	250
Z toho PC pro čtenáře	48	150
Počet zaměstnanců	69	80
Prostory pro veřejnost v m ²	368	6 214
Plocha studoven v m ²	168	1 413
Plocha volného výběru v m ²	0	1 296
Plocha skladu v budově knihovny v m ²	619	2 491
Plocha skladu v depozitáři na Pouchově	3 143	3 143

*Předpokládané údaje

Knihovna počítá s rezervou zhruba na třicet let. Přímou v její budově by měl být depozitář s kapacitou 860 000 svazků a v záloze zůstane i velká část depozitáře v Pouchově. Zdaleka ne všechny fondy se do nové budovy přestěhují. „Máme například veliký fond patentů, který je minimálně využíván, a podobné je to i s rozsáhlými fondy starých časopisů,“ konstatuje ředitelka. Nicméně většina fondu SVK najde v nové budově své místo a díky tomu by neměl být problém, aby každý získal potřebnou knihu do 30 minut, zatímco nyní musí čtenář na svou objednávku někdy čekat až do druhého dne.

Místo v sousedství vznikajícího univerzitního kampusu, kde se knihovna v Hradci Králové buduje, je místem přímo strategickým. SVK sice nemá ambice suplovat odborné knihovny vysokých škol, ale čísla hovoří jasně. Z celkového počtu uživatelů registrovaných v SVK jsou 2 % vědci a 55 % vysokoškolských studentů.

„V současné době působí na území Hradce Králové kromě Studijní a vědecké knihovny a Knihovny města Hradce Králové také knihovna Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, knihovna Farmaceutické fakulty Univerzity Karlovy, Ústřední knihovna Univerzity Hradce Králové, dvě knihovny Muzea východních Čech, Biskupská knihovna a další odborné knihovny,“ vypočítává Eva Svobodová. „V Královéhradeckém kraji je celkem 380 veřejných knihoven, které uchovávají dohromady 4,1 milionu svazků dokumentů, v loňském roce poskytly 4,5 milionu výpůjček a navštívilo je 1,1 milionu návštěvníků.“ A záhy se již ukáže, jak se v této knihovnické statistice odrazí otevření jedné z nejmodernějších knihoven v republice.

Výstavba nové budovy Studijní a vědecké knihovny ve fotografiích

Poklep základního kamene 26. října 2004.

Foto: SVK

Tak vypadalo staveniště na přelomu roku 2004 a 2005.

Foto: SVK

Po roce práce se již na staveništi jasně rýsovaly obrysy budoucí knihovny.

Foto: SVK

Stavba Studijní a vědecké knihovny v červenci 2006.

Foto: SVK

Letecký snímek stavby, který byl pořízen v létě 2006, dokumentuje kromě postupu prací i začlenění budovy knihovny do okolní zástavby.

Foto: SVK

Fotografie z konce září 2006 dokládá, jak se plány architektů začínají měnit ve skutečnost.

Foto: SVK

(na str. 32) →→

